

Без справжніх реформ демократичне майбутнє України під загрозою

15 вересня 2016

Володимир Кіпень, Голова Інституту соціальних досліджень і політичного аналізу, експерт Інституту демократії ім.П.Орлика

Найпоширенішим є розуміння демократії як форми державного устрою, заснованої на визнанні народу джерелом і носієм верховної влади. За крилатим висловом американського президента Лінкольна це "правління народу, що здійснюється народом і для народу". Або в сучасній інтерпретації відомого французького мислителя Алена Турена - "демократія - це ... підкорення інституцій особистій та колективній свободі".

Вона визначається наявністю в житті суспільства таких рис як вплив громадян на владу і відповідальність влади перед суспільством, забезпеченість основних економічних, соціальних і політичних прав людини, політична і правова рівноправність громадян, виборність основних органів державної влади та органів самоврядування, правління більшості при твердих гарантіях прав меншості відстоювати свої інтереси, політичний плюралізм, свобода слова. Не можна забувати про важливість розвиненої громадянської політичної культури населення, культури відповідальної участі в житті країни.

При цьому демократія не ідеальний політичний устрій, має свої вади і слабкості. Англійський прем'єр У.Черчіль висловився навіть так: "Демократія - гірша із форм правління..., за виключенням усіх інших". А іншими, антиподами демократії є авторитаризм та тоталітаризм. І це ми справді добре пізнали в нашій історії.

Таке "еталонне" розуміння демократії корегується реальністю фактичного функціонування її. Реальна демократія завжди має національну форму та залежність від конкретного часу розвитку країни, що диктує і різні ступені зрілості і своїх конкретних ворогів її. Зокрема уже доказано, що демократія - квітка дуже примхлива і росте в основному на добрих ґрунтах при гарних умовах. Отже при економічній бідності та внутрішніх і зовнішніх конфліктах вона не може розвиватись нормально.

Таке попереднє роз'яснення дозволить точніше відповісти чи є демократія у нас в країні. Відповідь наступна: так, незріла, слабка, з деформаціями та потужними ворогами. Її незрілість і слабкість, на мою думку, меншою мірою обумовлені

поведінкою людей, активністю громадянського суспільства. Більшою мірою - природою і діями нашої влади. Громадяни, громадянське суспільство час від часу доказують свою силу і тримають демократичний вектор розвитку країни, заставляючи місцями владу враховувати волю народу.

Переконливими прикладами цього є події Помаранчевої революції та Революції гідності. Та поки що цих зусиль замало, вони часто нетривалі і спорадичні, зламати глибоко вкорінену недемократичну систему влади поки не в змозі. Звідси небезпечні прояви популізму та охлократії як влади натовпу. Випадки екстремістських нападок на окремі ЗМІ, силові форми незаконного втручання в роботу державних і приватних закладів підривають принципи демократії, впроваджують свободу без відповідальності. Тому формування політичної культури відповідальної участі громадян та громадських експертів у розробці та втіленні політики органів влади є стратегічно важливим для демократичного майбутнього країни.

При цьому слід повною мірою віддавати собі звіт, що головним ворогом демократичного розвитку нині є олігархія. Саме вона - як владна, так і опозиційна - має намір "приватизувати" державу та зробити її інструментом забезпечення своїх користних інтересів. Головним з них є інтерес безкарно незаконно наживатись на монополізації та схемах дерибану державного бюджету. Сьогодні можна навіть констатувати, що не зламана олігархізація економіки і політики країни, олігархізація ЗМІ гасить великою мірою ту енергію демократичного оновлення країни, яка встановлена була Революцією гідності. Маємо свідчення проявів реваншу антидемократичної контрреволюції. Без знищення влади олігархів Україна не матиме можливості ефективно розвиватись демократичним шляхом.

А скільки працювати нам над цими завданнями, вирішення яких зробить успішним наш перехід до зрілої демократії, залежить і від нас, громадян, і від тих представників влади, які щиро поділяють демократичні цінності, і звичайно ж від умов історичного моменту, в якому знаходиться країна. Економічна криза і напівзаморожена війна на сході країни є потужними факторами підриву демократичного вектору розвитку. Без справжніх реформ і успішного завершення війни демократичне майбутнє залишатиметься під загрозою.

Отже, вірити і діяти - таким має бути гасло сил демократії в Україні.